

ZAJEDNIŠTVO U CRKVI – VRIJEDNOST U KRIZI?

Marijan JURČEVIĆ, Rijeka

Sažetak

Autor u ovome prikazu analizira temeljno zajedništvo Crkve. Crkva je po samoj svojoj definiciji zajedništvo života, vjere i sakramenata. Ona je također transcendentna stvarnost koja se rađa iz vjere i nadahnuća Duha Kristova.

U crkvenom zajedništvu treba razlikovati institucijsko zajedništvo od zajedništva vjere i milosti. Zato u njoj ima mjesta i za osobu i za komuniju. Crkveno zajedništvo tendira prema bratstvu i sestrinstvu. U Crkvi ima mjesta za male zajednice koje se ne zatvaraju u sebe nego su otvorene prema sveopćem crkvenom zajedništvu.

Crkveno zajedništvo je neupitno, ali je upitno i u krizi je dosadašnji oblik zajedništva, kao i institucijsko zajedništvo. Današnji čovjek i kršćanin teži za istinskim i iskustvenim zajedništvom, što se vrlo teško ostvaruje u 'velikim zajednicama'. Nameće se potreba decentralizacije i personalizacije zajedništva u Crkvi.

Ključne riječi: *zajedništvo, Crkva, kriza.*

Uvod

Ako razmislimo o temeljnim datostima naše egzistencije, odmah uočavamo da smo mi ljudi bića 's drugima i za druge'. Od Boga smo stvoreni takvi. »Nije dobro da čovjek bude sam« (Post 2,18). Čovjek iskonski treba bratstvo i zajedništvo. To je osnovna postavka zajedništva.

Najstabilniji susreti i zajedništvo koje se stvara je ono koje nastaje oko zajedničkog oslonca. Zajednička potreba, zajednički interes, zajedničko djelo itd. Okupljamo se također bratski oko nekoga koga zajednički ljubimo i volimo: oca, prijatelja... Tako je Bog i Božja ljubav temelj našeg zajedništva i bratstva. Otac nas ljubi, On ljubi sve ljude. On nas ljubi po Isusu Kristu. Isus je postao čovjekom da bude naš brat i prijatelj. A jer je on i Bog, možemo reći nešto izvanredno: »Jedan od naše braće je Bog, jedan od naše braće je sin Božji. Svi smo mi po njemu sinovi Božji, svi imamo zajedničkog Oca koji je Bog.«

Otac nas ljubi u Duhu, i po Duhu mi možemo odgovoriti na poziv Očeve ljubavi. Otac i Sin i Duh daju nam mogućnost da se svi doživljavamo kao sinovi

jednog Oca i po tome kao braća. Zajednička ljubav Očeva sve nas sjedinjuje. A Crkva je bratstvo onih koji su otkrili Očevu ljubav i bratstvo u zajedničkom Ocu. Crkveno zajedništvo ne nastaje samo oko onoga koji nas ljubi, nego također i oko zajedničkih zadataka u ostvarenju ovoga svijeta. »[...] za izgradnju Kristova Tijela, dok svi zajedno ne dođemo k jedinstvu u vjeri i u pravoj spoznaji Sina Božjega, k savršenom čovjeku, k mjeri punine veličine Kristove« (Ef 4, 12–13).

Potreba i problematika zajedništva prisutna je već u samim počecima Crkve. Koliko god je prvenstveni cilj Isusova utjelovljenja jedinka, osoba, ipak je zajedništvo struktura njegovih sljedbenika. Zajedništvo je bitna vrednota Crkve, a ipak uza sve to uvijek smo na granici između ostvarenog i željenog zajedništva. Vidljivo je to već u apostolskoj zajednici, pa sve do dana današnjega.

Je li danas u krizi zajedništvo kao takvo ili je u krizi formalno zajedništvo? Jesu li crkveno, 'obredno' i župsko zajedništvo životna zajedništva? To su pitanja na koja pokušavamo ukazati. Odgovor zavisi od toga što mislimo kad govorimo o crkvenom zajedništvu i o svrhovitosti zajedništva, kao i od poimanja Crkve.

Crkva – lice Isusa Krista

Crkvena zajednica života, ljubavi i istine, ustanovljena od Krista, kohezijska je snaga jedinstva, nade. Ona je sakrament intimnog jedinstva ljudi s Bogom i jedinstva cijele ljudske obitelji. Isus je ustanovljuje kao model i instrument novog zajedništva i otkupljenja, kao svjetlo i sol zemlje.¹ Ona je 'instrument' spasiteljskog djela u svijetu.

Crkva je sveta po svojem Ustanovitelju, svojim sakramentima i svojoj nuci, i, usprkos grijehu, svojim članovima. Radi se više o pozivu koji treba ostvariti negoli o definitivnom stanju. Ovo je vidljivo iz poslanice Efežanima: »Ja vas molim u Gospodinu, da živite dostojno poziva kojim ste pozvani.[...] Nastojte sačuvati jedinstvo Duha, povezani mirom. Jedno tijelo i jedan Duh, kao što ste svojim pozivom pozvani samo k jednoj nadi; jedan Gospodin, jedna vjera i jedno krštenje; jedan Bog i Otac svijeta, koji je nad svima, koji djeluje po svima i u svima stanuje« (Ef 4, 1–6).

Zajednička vjera u Boga čuva kršćane u jedinstvu. Ali ova vjera nije apstraktna tvrdnja; ova vjera je prije svega život s Bogom (koji stanuje u svima) i nasljedovanje Krista: »Da svi budu jedno, kao što si ti Oče, u meni, i ja u tebi. [...] Da postanu potpuno jedno, da svijet upozna da si me ti poslao i da si njih ljubio kao što si mene ljubio« (Iv 17, 21–23).

¹ Usp. G. LANGEVIN, s.j., *La Foi et le Temps*, D&B, Paris, 1969., str. 47–48.

Ako se na crkvenom zajedništvu ne primjećuje Isusovo lice, onda je ono praznije od sociološkog zajedništva. Crkva je sterilna ako u njoj ne djeluje Duh Isusa Krista. Njezin nauk također mora biti nauk Isusa Krista ili više nema sadržaj Isusova programa. Treba biti efikasni sakrament Isusa Krista.

Zajedništvo je u Crkvi bitni element po kojem ona nadilazi narode, rase, vjekove. Crkveno zajedništvo je slika božanskog Trojstva. U njemu je odsjaj božanskog života i nasljedovanje Isusa Krista. Takva Crkva je prikazana u koncilskom dokumentu *Lumen gentium*. Narod Božji tvori »zajednicu života, ljubavi i istine« (LG 9) koja se očituje u trostrukoj dimenziji: vjeri, sakramentima i službenicima. To je osobito vidljivo u prvoj Crkvi.² Crkvenost se mjerila zajedništvom i jedinstvom s univerzalnom Crkvom.

Crkva je zajedništvo u vjeri i životu

Crkveno zajedništvo je vrlo kompleksno i nije jednoznačno. Ima značenje bratstva i zajedništva.³ Ima dvostruku znakovitost: jednu usmjerenu prema Bogu, drugu prema međusobnoj povezanosti među kršćanima. Jedan i drugi odnos se usmjeruje na Krista. Krist je srž i bit kršćanskog zajedništva.

Zajedništvo se može gledati na više razina. Polazeći od vanjštine do dubine, uočavamo socijalni kršćanski život, sakramentalni život (koji je srčika), unutarnji život. Već je sv. Bonaventura dao teološku shemu kršćanskog zajedništva, uočavajući trostruku razliku. »Zajedništvo je trostruko: prvo je čisto duhovno (*spiritualis omnino*), to je zajedništvo prema unutarnjoj ljubavi; drugo je tjelesno, to je zajedništvo prema izvanjskim odnosima (*quantum ad exteriorem conversationem*); treće je između ovo dvoje (*medio modo*), to je zajedništvo prema primanju sakramenata, i još određenije prema sakramentu oltara. [...] Dakle, postoji trostruko zajedništvo: duhovno, sakramentalno i tjelesno.«⁴

Crkva je društvo, dakle ona poznaje i sociologiju. Sačinjena je od ljudi, dakle ona je povijest, što znači da je složena od relativnih elemenata. Živi u jednom konfliktnom svijetu. S druge strane, Crkva je ipak različita od običnog društva, ona je zajedništvo nastalo po Duhu Svetom i sjedinjeno u Bogu. To je zajedništvo ljubavi i služenja. Crkva je *comunio*. Ova sama riječ dolazi od latinskog *com-unio*. Možda nije egzaktna. Ona dolazi od *cum* i *munis* ili *moenia*: cilj je u jednom služenju, a ne u jednosti.

² Usp. Y. CONGAR, *Sainte Eglise*, Paris, Cerf, 1963., str. 128.

³ Usp. J. DUHR, »La confrérie dans la vie de l'Eglise«, u: *Revue d'histoire ecclésiastique*, 1939., t. 35, str. 436–478.

⁴ IV. Sent., dist. 18, pars 2, art. 1, q. 1, contra 1; Quaracchi, str. 485.

Ne radi se o jednom od više dijelova, nego osiguranje izvršavanja zajedničkog zadatka, *munus*. Sjedinjavanje više dijelova u jednom zadatku. Možda je malo slično sa značenjem ekipe.

Komunija je dobila izričito kršćansko značenje, značenje Crkve i sakramenta euharistije. Gledano iz značenja riječi, može se zaključiti da se također radi o *komunikaciji*, prevedeno na grčki znači *koinônia*, što znači imati nešto zajedničko, učešće i vlasništvo na istom dobru. Svi participiramo na istom evanđelju, u istoj vjeri, u istom Kristu, u istom kruhu, u istom Duhu, tvoreći jedno zajedničko tijelo, samo jednu Crkvu.⁵ U prilog ovome mogli bismo citirati više evanđeoskih tekstova. Spomenimo samo neke: »Naše je zajedništvo s Ocem i Sinom njegovim Isusom Kristom« (1Iv 1,3); »Zar nije posvećeni kalež koji posvećujemo zajedništvo s krvlju Kristovom? Zar nije kruh koji lomimo zajedništvo s tijelom Kristovim« (1Kor 10, 16–17); »Oni su bili postojani u apostolskoj nauci, zajedničkom životu, lomljenju kruha i u molitvama« (Dj 2, 42). To je vidljivo također iz misijskog poslanja (Mt 28, 18–20), klasični ekleziološki tekst distinkcije između komunije u vjeri, komunije u sakramentima i socijalne komunije. Ovo je temelj kršćanskog zajedništva.

Crkva je zajednica u vjeri, zajednica u slavljenju istih sakramenata, zajednica života u istom ustrojenom tijelu. Nema partikularne Crkve koja nije u organizmu opće Crkve. Crkva je 'katolička' (sveopća) ili nije Crkva. U ovome smislu moglo bi se reći da je Bog katolik; ne Bog jednog klana u suprostavljanju drugom, nego Bog svih ljudi bez izuzetka.⁶ »On hoće spas svih ljudi« (1 Tim 2,4) i »svi će krajevi zemaljski vidjeti spasenje« (Iz 52,10). Crkva Kristova je pozvana da bude otvorena svim ljudima zato se ne smije zatvoriti u svoj geto ili sektu.

Ako je Crkva zajedništvo, onda cijela mora na tome raditi. Zato u njoj nema pravog 'vođe', niti pravog gospodara, patrona, niti klijentele. Ona nije stado, pasivni ovnovi, solirani pastiri. Članovi nisu članovi tipa komunizma ili partije, kako reče Arthur Loestler. To su aktivne osobe, osobe koje zajedničare i strukturiraju se u jedan organizam, Tijelo Kristovo (Usp. 1 Kor 12, 4–30; Rim 12, 4–13). Lav Veliki (440–461) piše: »Iako je cijela Božja crkva ustrojena kao slojevi određenog ranga, tako da jedinstvo njezina tijela uključuje različite dijelove, ipak smo, kako reče Apostol 'svi jedno u Kristu'. Niti jedan ud, pa bilo kako neznan, nije tako udaljen od zadaće drugoga, da ne bi bio povezan sa glavom. U jedinstvu vjere i krštenja svi mi uživamo bez ikakve razlike jednakost zajedničkog dostojanstva. Svi koji su u Kristu nanovo rođeni čini ih znak križa kraljevima, dok ih pomazanje Duha Svetog posvećuje za svećenike.«⁷

⁵ Usp. isto, str. 127.

⁶ Usp. M. BARLOW, *Pour une théologie de la tolerance*, DDB, Paris, 1999., str. 11.

⁷ Propovijed br. 4, citirano prema *Texte der kirchenväter*, Bt. 2, München, 1963., str. 503.

Crkva je komunija, što znači da je sva u svakom dijelu i svaki dio je u svima. Svaka osoba, svaka zajednica pojedinačno živi život svih. Ciprijanov famozni tekst o episkopu može se protegnuti na život cijele Crkve: »Biskup je jedan vjernik i svi vjernici, sa svoje strane, ima sve, u solidarnosti sa svima.«⁸ »Biskup je u Crkvi i Crkva je u biskupu.«⁹ To je unutarnjost koja je prisutna u svima i svi prisutni u njoj. Svaka pojedinačna Crkva rađa i živi misterij Crkve. Još jednostavnije rečeno, svaki je vjernik katolik.

Paul Evdokimov reče: »Može se reći gdje jest Crkva, ali se ne može reći gdje nije.«

Cjelina ima povjerenje u dio i ne pretendira da ga utopi u masu. Dio zna da nije cjelina i da se ne može konstituirati u autarhiji, ni s obzirom na druge dijelove, niti s obzirom na cjelinu kojoj pripada svojom djelomičnošću. Zato se samo »sa svim svetima može shvatiti koja je Širina, Duljina, Visina i Dubina« i »da budemo ispunjeni do sve punine koja dolazi od Boga« (Ef 3, 18–19).

Partikularna Crkva nije administrativna jedinica univerzalne Crkve. Potpuno misterija Crkve postoji u pojedinačnoj Crkvi.¹⁰ Postoji reciprocitet između univerzalne Crkve i partikularne. »Pojedinačna Crkva na najsavršeniji način predstavlja univerzalnu Crkvu« (AG 20).

Male zajednice i župe su u Crkvi kao obitelji u društvu. Dijeceza je ekvivalentna gradu. U ovom slučaju službenik jedinstva je biskup. Nije on sam. Sukladno kršćanskoj tradiciji i pameti on radi sa savjetnicima (*cum munus*). Sveti Ivan Krizostom poziva vjernike »puninom biskupskog svećenstva«¹¹. Biskup je posvećeni službenik pozvan da osigura posredništvo autentične prisutnosti univerzalne Crkve u partikularnoj Crkvi i njezin predstavnik u univerzalnoj Crkvi. Zato je očito da se biskupa ne može držati kao jednostavnog hijerarhijskog superiora, administrativnog predstavnika.¹² Kao čovjek on je ono što jest i čini što može, ali on predstavlja nešto više, svetost u misteriju Crkve. On je bitni element ostvarenja Crkve kao zajednice ili, riječima Ignacija Antiohijskog, *agapea*.

Jasno je da dijeceza mora u sebi usvojiti postojanost bazičnih zajednica, prepoznati kreativne elemente koji dolaze od nje, ali isto tako ove zajednice moraju u sebi imati mjesto biskupu koji ih ugrađuje u veliku zajednicu, Crkvu. »Bog nije Bog nereda, nego mira« (1Kor 14, 33), reče Pavao.

⁸ CIPRIJAN, *De unitate*, 5.

⁹ Isti, *Epist.* 66, 8.

¹⁰ Usp. K. RAHNER, *L'Episcopat et l'Eglise universelle*, str. 550; H. DE LUBAC, *Les Eglises particulières dans l'Eglise universelle*, Aubier Montaigne, 1971., str. 43–56.

¹¹ I. KRIZOSTOM, *In Philipp.*, c. 1, hom. 3, 4.

¹² Usp. H. LEGRAND, *Unam Sanctam*, 74, Ed. Cerf, 1969., koment. konc. dok.

Crkveno zajedništvo je prvenstveno zajedništvo vjere i unutarnji dinamizam. To je nadnaravno zajedništvo koje prožima samo naravno zajedništvo. Zato, čim se konstatira izvjesna kriza crkvenog zajedništva, to je očit znak krize vjere. Sam koncilski dokument *Dogmatska konstitucija o Crkvi* pravi razliku između zajedništva vjere i milosti od institucijskog elementa. Koncil kaže: »Crkva je jedinstvena stvarnost, sastavljena od ljudskog i božanskog elementa« (br. 8). A euharistija je hrana zajedništva (*communio*) i života vječnog.

P. Congar piše: »Kao što je moja majka ostarjela, a ipak je u duhu bila mlada, tako je s Crkvom, ona je u nekim elementima ostarjela i više nije zanimljiva. Ona se mora u svojem zajedništvu dosta 'modernizirati' da bi bila živa u sadašnjem vremenu. Ona ima svoje poslanje u današnjem vremenu i među današnjim ljudima. Zar život nije trajno nadvladavanje sutrašnjice i trajni angažman?«¹³

Uza sve manjke Crkve, ipak je uvijek u njoj moguće naći Isusa Krista. Crkva daje najveće šanse da se susretne Isusa Krista. Ona je i majčinstvo i bratstvo.¹⁴ Crkva rađa i u njoj se rađaju kršćani. Zato je njezino zajedništvo bitno da bi ona mogla radati. Kao što se čovjek rađa iz ljubavi, tako je isto i s kršćaninom. Zajedništvo je potporanj življenju vjere. To nam potvrđuje i svjedoči Propovjednik: »Trostruko se uže ne kida brzo« (4,12).

Crkva je izvor bratstva

Nema dvojbe da je Krist htio prvenstveno bratsko zajedništvo prije negoli instituciju. Crkva je unutarnji dinamizam bratskog zajedničarenja. Tek iza Milanskog mira institucija polagano postaje dominantnija od zajedništva. Od tada se Crkva nekako polagano razdvaja u laičku Crkvu (manje poučeni i grijешni) i na drugu stranu kler kao liderski (sakralni) element.

Crkveno zajedništvo ili bratstvo ni u kojem slučaju se ne smije zatvoriti u jednu skupinu ili grupu. Bratska ljubav nikada ne smije postati zatvorena grupna ljubav. Ovdje se opet vraćamo na pitanje mjesta laikâ u Crkvi. Oni su ključ zajedništva Crkve. U tom smjeru potrebno je pojmovno i egzistencijalno mijenjati odnose u Crkvi.

Revalorizacija zajedništva treba započeti od laikâ, od baze i uzdizati se prema hijerarhiji. Možda smo do sada imali obrnuti proces – od hijerarhije prema bazi. Laicima treba povratiti svijest da su oni također nositelji 'svetoga', da su odgovorni za 'sveto', a ne samo institucija i svećenik. Nehotično ili povijesno

¹³ Usp. Y. CONGAR, »Tradition et ouverture«, u: *Fidélité et ouverture*, Mame, 1972., str. 63.

¹⁴ Usp. Y. CONGAR, predgovor u knjigu DELAHAYE, *Ecclesia Mater chez les Pères des trois premiers siècles*, Paris, 1964., str. 7–32.

uvjetovano, kako smo prije spomenuli, sve 'sveto' je izručeno u ruke svećenikâ. Tako su laici, sakralno marginalizirani, prepustili svu odgovornost svećenicima, instituciji. Pa i kad im se danas u katoličkom zajedništvu povjerava poslove i odgovornosti tada su to fizički ili tehnički poslovi.

Potrebno je laicima vratiti osjećaj da su oni nositelji obiteljskog i 'svetog' crkvenog zajedništva. Zašto ne bi vratili blagoslove obitelji očevima i majkama? Tada bi oni shvatili da, kao što su odgovorni za kruh i stan, da su isto tako odgovorni i za duhovnost svoje obitelji. U davнинi je tako bilo kod nas. Malo je sakramenata koje može samo svećenik dijeliti. Većinu može dijeliti svaki kršćanin. Tako je teološki. Praktično, vjernici ne dijele ni jedan sakrament, čak ni sakramentale (blagoslovine). Zato je o ovome potrebno osvijestiti svećenike i kršćanske laike. Osobito je to važno u sadašnje vrijeme kada imamo sve više teologa laika, a i manje svećenika. Pa kao što je nekada teologija bila samo u 'vlasništvu' klera, a sada prelazi u 'posjed' cijelog kršćanskog naroda, tako će se početi odvijati i prema mnogim 'svetinjama' koje su dijelili samo svećenici. Svi su kršćani nositelji svetoga, pa zašto ne bi bili i djelitelji? Ipak, svi vjeruju da su Božja Crkva, Narod Božji, Narod svećenički. Možda neki misle da mnogi kršćani ne bi ovo dobro razumjeli. Uza sve to, ipak treba polagano izlaziti iz vremena paternalizma.

Pojavljivanje danas malih zajednica vrlo dobro odgovara ljudskom traženju intimnijeg zajedništva. To su prvenstveno laičke kršćanske zajednice. U njima se realnije doživljava zajedništvo, i ne kao neko apstraktno zajedništvo u beživotnoj vjeri. Bazna zajednica je osobnija zajednica u kojoj se ljudi prepoznaju i doživljavaju. Također je pojavljivanje baznih zajednica očit znak krize 'velikih zajednica', velike Crkve. Vrlo bitno je da te male zajednice ostanu otvorene prema vani i prema »velikoj Crkvi«. One moraju biti u živom zajedništvu i povezanosti na svim razinama Crkve. Moraju ostati 'katoličke'. Isto tako trebaju ostati u živoj vezi s katoličkom tradicijom, a također biti otvorene prema budućnosti. Primjer takvih 'laičkih bazičnih zajednica' u povijesti su neke redovničke zajednice. Ostale su još dublje povezane s univerzalnom Crkvom, a živjele su svoju specifičnost. One su djelovale obnoviteljski za Crkvu.

Bratsko zajedništvo spada u bitnost crkvene svetosti kao i svakog pojedinog kršćanina. Crkveno se zajedništvo živi i potvrđuje kroz euharistiju i svakodnevno življenje.

Devalorizacija i devaluacija zajedništva

Koja je bilanca kršćanskog zajedništva? Nije baš za pohvaliti. Tome nije razlog vrednovanje ili nevrednovanje zajedništva nego njegovo provođenje i njegova individualizacija, kojoj su ljudi skloni osobito danas. Zajedništvo je bilo

krizna točka od samoga početka kršćanstva, iako je ono strukturalna vrijednost Crkve i kršćanstva.

Je li crkveno zajedništvo još istinski životno ili je previše institucionalizirano? Veći dio rade institucijski profesionalci, a zajednica je pasivizirana. To je osobito problem u Katoličkoj crkvi. Prevelika organiziranost i institucionalizacija je nehotimično dovela do devalorizacije zajedništva. Za svako zajedništvo potrebna je organiziranost, ali ona mora izvirati iz njega, a ne biti nametnuta.

Danas su u krizi sve vrste zajedništva. Počevši od obiteljskog zajedništva, pa preko crkvenog, do socijalnog. Površinski izgleda da je sve veća organiziranost, a s druge strane sve veća usamljenost, veća individualizacija. Kao da se mali čovjek ne nalazi u velikim svjetskim okvirima. Veliki gradovi su 'velike zajednice' i 'nikakvo zajedništvo'.

Kriza u Crkvi – kriza zajedništva

P. De Lubac pisao je o svojim dojmovima u Crkvi poslije Koncila. Evo ukratko nekih njegovih zapažanja i konstatacija. Iza Koncila probudio se entuzijazam za vrijednost crkvenosti i zajedništva, vrijednost katoliciteta. Kao da se Crkva otvorila univerzalnosti i prihvaćanju pojedinih partikularnih Crkava i zajednica.¹⁵ Nadalo se i doživljavalo izvjesno unutarnje preobraženje u Crkvi. Započela je reforma u odnosu prema autoritetu i skretanje pažnje na vrijednost svakog pojedinca u katoličkoj zajednici. Pozivalo se svakog člana na suradnju. U cijeloj je Crkvi titrala nada i želja za životnim i sveopćim zajedništvom i bratstvom.

Ipak se dogodila neka čudna 'modernizacija' u kojoj je svatko shvatio sebe kompetentnim u tumačenju duha Koncila. Kao da se zaboravilo na vrijednosti koje su do jučer nošene u krilu Crkve i vrednovane od cijelog katolicizma. Izgubio se dojučerašnji identitet i kod svećenika i kod redovnika, pa i kod laika. Čak je i teologija nametnula svoju misao (ideologiju) Crkvi. Osobito su male grupe u Crkvi razvile dotadašnji pojam zajedništva. Čak se rodio i apetit za rušenjem papinstva kao povezujućeg elementa univerzalne Crkve. Javio se neki pseudoprofetizam i u ime njega se činilo mnoge redukcije, pa i redukciju i raslojavanje zajedništva kao osnovne vrijednosti katoliciteta.

Tendencija je da svatko tumači Sveto pismo na svoj način. To proizlazi iz toga što se bilijska poruka više personalizira, a i više se razdjeljuje. Magisterij se ne uzima ozbiljno, dapače sve što dolazi iz Vatikana kritizira se. Tradicija se također ne vrednuje, dapače, odbacuje se.¹⁶ A tradicija je bila instrument da se izbjegne osamljenost i konformizam s postojećim vremenom.

¹⁵ Usp. H. DE LUBAC, *Les églises dans l'Eglise universelle*, Aubier, str. 18–22.

¹⁶ Isti, NRT, juin-juillet 1969., str. 582–583.

Nema dvojbe da je u krizi crkveno zajedništvo kakvo je do sada bilo. Formalističko i 'plemensko' zajedništvo je u krizi. Dapače, iz iskustva nepotpunog zajedništva traga se za istinskim. Zar naše župe nisu razdijeljene po geografiji, a ne po zajedništvu?

S jedne strane, kao da je zajedništvo prije bilo snažnije i bitnije negoli danas, a opet, s druge strane, danas su zahtjevi druge vrste, osobnije naravi. Što je god čovjek svjesniji svoje osobnosti, toliko je zahtjevniji u osobnom i intimnijem zajedništvu.

Isto tako nije dvojbeno da je u Crkvi do sada dominiralo zajedništvo nad jedinkom. Taj je model prisutan i u Bibliji, pa i u svim starim društvima i obiteljima.

Cijelo je pitanje u ovome: treba li mijenjati sadržaj Crkve ili treba svijet usklađivati (mijenjati se) prema pozivu Crkve? Ipak, Crkva ne smije sebe gledati narcisoidno, kao što se nekad činilo, a može se vidjeti i danas u nekim crkvenim dokumentima. Očito je također da je dosta dominirao dojam zajedništva koji u stvarnosti nije postojao. On je više izgledao kao pripadništvo nekoj stranci negoli kao zajedničko življenje Isusova programa. Bratstvo je bilo više titularno negoli stvarno. Veliko zajedništvo je više reklamno negoli stvarno. I to je ono što je dovelo u pitanje takvu vrijednost. Vjerujući u svoje zajedništvo kao u sakrament, dosta je postalo upitno kao stvarnost. Sakramentalnost crkvenog zajedništva nije upitna, nego je upitno zajedništvo kakvo se živi u Crkvi. Pitanje je ima li u Crkvi egzistencijalnog zajedništva.

Više se ne može ostati niti na obrednom niti na 'plemenskom', kao ni na nacionalnom zajedništvu. Današnji čovjek treba religiozno-egzistencijalno zajedništvo. Osobito u vrijeme krize svih vrsta zajedništva.

Individualizam i kriza zajedništva

Individualizam, koji je proizvod kapitalističkog društva, također omogućuje široko izvanjsko zajedništvo, a opet, s druge strane, ne vodi brigu o osobnom zajedništvu. A kada je riječ o osobi u Crkvi, onda vidimo da se Drugi vatikanski koncil »povratio čovjeku« kao osobi.¹⁷ Svaka osoba ima jedinstvenu vrijednost.

¹⁷ Usp. (1) Enciklika *Pacem in teris* (1963., Ivan XXIII.) s naslovima: integralna »ljudska osoba... angažirana i otvorena svijetu i drugima; opće dobro, osuda liberalnog individualizma«. (2) Koncilski deklaracija o vjerskoj slobodi (1965.): slobodna i odgovorna osoba, svjesna svojih dužnosti i prava (»tomizam«). (3) Pismo Pape Ivana Pavla II. »*Laborem exercens*« (1981.): osuda nereda liberalnog kapitalizma i produktivizma i gledanje na čovjeka kao instrument proizvodnje; imperativ socijalne pravde. (4) Enciklika Ivana Pavla II. o međunarodnom socijalnom pitanju (1987.): dostojanstvo osobe, međunarodna solidarnost, odbacivanje liberalnog kapitalizma... (Usp. N. ŠIMAC, *Personalizam kao...* str. 8 – rukopis).

Zajedništvo ne smije ugušiti osobu, kao što se ni osoba ne smije izdvojiti iz vrijednosti zajedništva. Izgleda da je čovjek taj binom: osoba i zajednica.¹⁸

Liberalizacija osobe, što je djelo svake osobe, ni u kojem slučaju ne bi trebala značiti isključenje zajedništva. Zato bi se moglo reći da je oslobođenje osobe, oslobođenje za zajedništvo, ne od zajedništva. Isto tako, kako je već rečeno, zajedništvo ne bi smjelo biti otuđujuće za osobu, jedinku.

Individualistički *superman* je manje sposoban za zajedništvo. On je individualac. On sve doživljava individualno, pa i svoju religioznost, svoje kršćanstvo. Je li današnja civilizacija civilizacija zajedništva ili supermana? Superman ne može živjeti bez zajednice, ali njemu zajednica više služi kao sredstvo vlastitog uspjeha negoli kao mjesto vlastitog nalaženja. Zajednica je nešto čega se on boji jer bi s njom u njega ulazile sve brige i teškoće drugih ljudi, a on želi biti 'slobodan' ili samostalno i pojedinačno birati 'svoje zajedništvo'.

Tako možemo konstatirati da danas uza svu univerzalizaciju ipak postoji usmjerenost na individuu. Pa kao što nije bilo istinskog zajedništva u globalnom komunitarizmu isto tako nema životnog zajedništva niti u individualizmu. Ni jedan od ova dva stava nije prikladan za izražavanje i življenje crkvenog zajedništva.¹⁹

Nitko ne živi niti djeluje kao Robinson na pustom otoku. Nitko nije otok. Svatko se rađa, raste i živi u određenom zajedništvu. Zajedništvo je ozračje smišljenog življenja.

Sadržaj zajedništva je dosta kompleksan. Osoba nije uklopljena samo u jednu zajednicu nego živi raznovrsno zajedništvo: obiteljsko, prijateljsko, profesionalno ili kulturno, nacionalno, religiozno. Svako ovo zajedništvo ima svoje specifičnosti i vlastitu sadržajnost. Događa se da u jednoj vrsti zajedništva očekujemo nešto od drugoga. U svakom treba prepoznati vrijednosti za egzistenciju i razvoj osobe. Ako u zajedništvu ne doživljava vrijednosti, osoba pati i osjeća se izvanjski.

Zajedništvo također očekuje od osobe lojalno uklapanje i afektivnost da bi moglo živjeti i djelovati. Postoji uzajamnost između osobe i zajedništva. Jedno ne može bez drugoga. Jedno se prelijeva u drugo, a prema Isusovoj riječi, »blaženije je davati nego primati« (Dj 20,35). Jedno se valorizira kroz drugo. Jedinka kroz zajedništvo i zajedništvo kroz jedinku.

Crkveno zajedništvo ima dimenziju višu od afektivne povezanosti. Radi se o nadnaravnom daru, o daru vjere, nade i ljubavi. Tri ulivene božanske kreposti su temelj i vez kršćanskog zajedništva.

Potrebno je uspostaviti reciprocitet između jedinke, osobe i zajednice. Kao što postoji potreba za bratstvom tako postoji i potreba za zajedništvom, a isto

¹⁸ Usp. M. JURČEVIĆ, *Put od »druga« do »gospodina«*, RTČ, 8 (2000.), br. 1, str. 155–168.

¹⁹ Usp. isto, str.157.

vrijedi i obrnuto. Kad ulazi u krizu bratstvo, u krizi je i zajedništvo. Današnji individualizam manje vodi brigu o bratstvu, isto tako i o zajedništvu. Interes jedinke potisnuo je vrijednosti zajedništva.

Crkveno zajedništvo ni u kojem slučaju ne znači monolitnost, kao što se često tražilo u Katoličkoj crkvi. Kako je već spomenuto u *Lumen gentium* naglašava se vrijednost i važnost ljudske osobe i osobnosti unutar Crkve.

Decentralizacija Crkve i zajedništvo

Crkva kao zajednica treba biti organizirana i po socijalnim principima, a time će i imati potrebu izvjesne evolucije ili reorganizacije. Pa, kao što je dugo vremena bila potreba centralizirane organizacije zajedništva, sada se pokazuju znakovi potrebe decentralizacije radi osobnije odgovornosti i zauzetosti kršćana članova.

Decentralizacija 'velike Crkve' ni u kojem slučaju ne znači ni raslojavanje ni dovođenje u pitanje zajedništva. Moglo bi se reći da je značenje obrnuto, jer se teži za istinskim zajedništvom koje je bilo u 'velikoj Crkvi' deklarativno, a treba postati istinsko i životno zajedništvo. Radi se o tome da se uspostavi neposredno zajedništvo. To se vidi i iz dokumenta *Christus Dominus* br. 11. Univerzalna Kristova Crkva se istinski realizira preko lokalnog zajedništva (LG 23). U istoj perspektivi, katolicitet univerzalne Crkve obogaćuje se katolicitetom lokalnih Crkava, kako to naglašava *Lumen Gentium* br. 13.

Decentralizacija je urgentna, ako se hoće vratiti vrijednost životnog zajedništva u Crkvi. Decentralizacija ni u kojem slučaju ne znači raslojavanje niti dijeljenje Crkve. Ona će usmjeriti cijeli kršćanski život prema praktičnijem zajedništvu i odgovornosti. A svaka decentralizirana zajednica zahtijeva veću svijest osobne odgovornosti za samo zajedništvo. Prema decentralizaciji tendira cijeli socijalni život u svijetu. Deklarativna i juridička zajedništva današnjeg čovjeka ne zadovoljavaju.

U crkvenom zajedništvu nema klasâ ni gospodara. Bratstvo je struktura Crkve. Bratstvo je sadržaj u kojem se nalaze pojedinci i koji tvore zajedništvo. U bratstvu se isključuje individualizam i institucijski komunitarizam. U bratskom zajedništvu osobe se prepoznaju i uzajamno vrednuju. Nema privilegiranih niti odbačenih. Pravednik i grijешnik se ne isključuju i ne odbacuju. U bratskoj zajednici i 'sumnjivi Toma' smije reći svoje sumnje a da ne bude odbačen. Iz ovoga se vidi koliko je prva kršćanska zajednica bila tolerantna i pluralna, a ipak je bila živa i bratska zajednica.

Decentralizacija ne bi smjela voditi razjedinjenju, nego većoj personalizaciji i odgovornosti svakog člana za zajedništvo. U izvjesnom smislu s decentralizacijom umanjila bi se izvjesna profesionalizacija, ali bi se više proživljavalo zajed-

nicu kao bratstvo. I na tome temelju kršćanstvo sanja o ujedinjenju cijelog čovječanstva, posebno kršćana.

Zaključak

Zajedništvo u Crkvi spada u strukturalnu vrijednost same Crkve. Isusova najsnažnija molitva je molitva za zajedništvo i jedinstvo. To njezino zajedništvo, iako je u svijetu, ipak ima transcendentno značenje. To je zajedništvo u vjeri koja se prelijeva u zajedništvo u svijetu. Zato su kriteriji za zajedništvo u Crkvi kompleksniji i drukčiji od socioloških postavki.

Crkvenost se sastoji i vrednuje po konkretnom zajedništvu (*Ekklesia – Koinonia*): zajedništvo u vjeri, zajedništvo u slavljenju istih sakramenata (jedno krštenje, jedna euharistija), zajedništvo života u istom organskom tijelu. A izvanjsko služenje ovog zajedništva zahtijeva organiziranost (instituciju) i neki autoritet. Isto tako nema pojedinačne Crkve bez zajedništva s univerzalnom.

Poslije izlaska kršćana iz katakomba crkveno zajedništvo dobilo je institucijsko značenje, a time je počelo slabiti u svojoj intimi i praktičnosti. Crkva se unutar sebe 'podijelila' na kler i laike. Stvoreno je veliko izvanjsko zajedništvo, ali je umanjeno emocionalno i praktično. Umanjivalo se unutarnje zajedništvo. I tako je institucijsko zajedništvo dominiralo vjekovima. Takvo je bilo i poimanje čovjeka prvenstveno kao bića unutar zajednice. Zajednica je imala prednost pred jedinkom.

U novo vrijeme sve su zajednice ušle u krizu, tako i crkveno zajedništvo. Ne zato što bi zajedništvo bilo nepotrebno i nevrijedno nego jer se čezne za istinskim zajedništvom kojem nije odgovaralo institucijsko i nominalno.

Sadašnja kriza zajedništva u Crkvi poziva nas na promišljanje oblika zajedništva. Glomazna 'zajedništva' ne odgovaraju zahtjevu čovjeka svjesnog svojih osobnih prava i iskustava. Frustriranom čovjeku moderne civilizacije potrebno je ponuditi iskustveno zajedništvo. Globalizacija svijeta na jednoj strani traži personalno priznavanje i podršku u užoj zajednici, na drugoj strani.

Zajedništvo u Crkvi je u krizi, ali nije u krizi vrijednost zajedništva. Zajedništvo je još uvijek ideal i eshatološka stvarnost. Još smo u stanju djelomičnog iskustva i na putu prema potpunijem. Zajedništvo je Božji dar pojedincu i Crkvi. Kršćani su pozvani da s nominalnog zajedništva prijeđu na realno, da zajedništvo koje želimo počnemo ostvarivati. Pozvani smo da naše riječi u našim okupljanjima – »braćo i sestre« – ne budu pobožna fraza, nego živa istina. Sve više i više se približava hijerarhija i puk, kler i laici. Jedni i drugi su odgovorni za bratstvo i 'sveto' u zajedništvu i u svijetu.

Crkva je puno više od institucije i njezino zajedništvo dublje je i šire od institucije. Kad je u krizi institucijsko zajedništvo time se ne dovodi u pitanje istin-

sko zajedništvo u ljubavi i bratstvu. To je zajedništvo u slobodi i osobnom opredjeljenju. Takvo zajedništvo je nezamjenjivo i nužno svakom čovjeku. Crkveno zajedništvo je Isusov dar njegovim sljedbenicima. Iako ima sve komponente psihološko-sociološkog zajedništva, ipak je čin vjere i nade u budućnost. Bog je osovina i kohezija crkvenog zajedništva, zato je ono uvijek proporcionalno vjeri. Kada je u krizi vjera, u krizi je i Crkva, i obrnuto.

Summary

COMMUNION IN CHURCH – VALUE IN CRISIS ?

A lot of value are reexamined and revalorised nowadays and some even rejected. In this study a question about union in Church is raised. Is this value in crisis or is it seriously searching and practising?

Communion is a crucial element of Church. And Church on the side is equalised with Communion. She is confirmed in the Church of Christ if Communion is present. The face of Christ is recognised through an alive and fraternal Communion. Communion is a place of birth for new followers of Jesus, a place of revival through sacraments.

Jesus founded the Church to be an alive organism of brotherhood. Church is the »instrument« of salvation. Therefore, in no case can we talk about crisis of union a value. Nevertheless, there is a crisis in the model of outgoing union. As if the types of outgoing unions were too institutional and lifeless.

Today's christian looks for more personal and intimate union. As long as a christian is aware of his personality and human rights, the more is he looking for true union. He is looking for an Communion more fraternal and with non classes or differences between hierarchy and communion people.

Regarding this, there is a need for more responsibility of all the members in church communion. But there is also a need for a more important and more dynamic part for laics in church. They should not only be assistants, but carriers and dealers of the »Holy«.

Values and need for small communities opened toward universal church, is also pointed out. Every small community is the whole Church if it is opened toward universal brotherhood and sisterhood.

Key-words: communion, community, Church, crisis.